

SÖYLEŞİ-İştar Gözaydın: Diyanet toplum mühendisliği yapıyor!

Armağan Çağlayan

17.01.2016

Diyanet İşleri Başkanlığı bir süredir, eskiye oranla çok daha fazla gündelik hayatın bir parçası... En çok da geçen hafta web sitesinde yer verilen 'baba-kız fetvası'yla tartışmaların odağı olmuş durumda. Armağan Çağlayan, diyanetin hayatımızdaki belirginleşen yerini; çalışmalarını uzun süre Diyanet İşleri Başkanlığı üzerine yoğunlaştırmış olan İzmir Gediz Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. İştar Gözaydın ile konuştu.

Diyanet toplum mühendisliği yapıyor!

Türkiye’de galiba sizden başka, Diyanet üstüne çalışan çok olmamış...

Pek olmadı. Ben Diyanet İşleri üzerine çalışmaya başladığımda da bir çalışma yoktu; benden sonra epey tez yazıldı ama itiraf edeyim aşağı yukarı hepsi çeşitli yönleriyle benimkinden alınmadır. Yalnız son dönemlerde yeni ilginç özgün çalışmalar yapılıyor: Torino Üniversitesi’nde vaizeler üzerine Chiara Maritato’nun tezi yeni tamamlandı; Ljubljana Üniversitesi’nde de Ahmet Erdi Öztürk diyanetin Balkanlar’daki faaliyetleri üzerine çalışıyor.

Hocam en büyük tartışma; idare yapısında diyanetin olması laikliğe aykırı mıdır değil midir? Şu sırada en çok bu tartışılıyor.

Evet, baştan itibaren tartışılan o. Benim orada bir cevabım var, birincisi sosyal bilimlerdeki tanımlar matematiktekiler gibi değil. İki kere iki eşittir dört gibi, her yerde aynı şekilde tecelli etmiyor. Siyasi kültüre bağlı şeyler bunlar... Bir de her şeyden önce laiklik ve sekülerlik kavramını birbirinden ayırmak lazım. İkisinin birbirinden ayrı olduğu kanaatindeyim. Sanki İngilizce’deki ‘secular’ kelimesi Türkçe’de ‘laiklik’ demekmiş gibi kullanılıyor. Değil. Laiklik daha farklı bir anlayış, kıta Avrupası’nın anlayışı. Ben laisiteyi dünyevi iktidarın dini iktidarı kontrol altında tuttuğu yapılar olarak tanımlıyorum. Bu kavramların her biri her toplumun kendi siyasi kültüründen çıkan kavramlardır. Türkiye’deki uygulamasıyla laiklik, hukuk normlarının referanslarının dini olmaması şeklindedir. Aslında bu siyasi iklim, bu topraklara çok uygun bir şey bu. Ne anlamda? Bizans’a bakacak olursanız bir şekilde dünyevi iktidar dini yapıları kontrol eder. Osmanlı’da da öyledir. Niye öyledir? Şeyhülislam var. Ama Şeyhülislam’ı göreve getiren de görevden alan da padişahtır. Padişah dünyevi iktidar, diğeri dinsel iktidar. Eğer eşit olsalardı böyle bir imkânı olmazdı padişahın. Sekülerite ise ABD’nin kendi şartlarından doğan bir şeydir. Malum, ABD’yi kuran halklar Avrupa’daki din savaşlarından kaçıp giden halklardır. O kadar farklı inançlar farklı gruplar farklı halklar ki bir şekilde korkunç savaşları da yaşamış olduklarından buna bulaşmamak için hiçbir şekilde devlet iktidarının din kurumlarını ne olumlu ne olumsuz desteklememesini sağlamaya çalışıyorlar sistemleri içinde. Bu demek değil ki toplumda herhangi bir şekilde daha az dinsel var. Avrupa’ya nazaran ABD çok daha fazla dinselliğin toplumsal yapı içinde olduğu bir yer. Hatta bakacak olursanız paralarının üzerinde “Tanrı’ya inanıyoruz” yazar. Bütün bunlar siyasi ve toplumsal kültürden çıkan kavramlar.

Hiçbir ülkenin laiklik tanımı diğer ülkenin laiklik tanımıyla aynı değil mi yani?

Kesinlikle. Çok doğru. Kuzey ülkelerine bakacak olursanız, İskandinav ülkelerine, toplum müthiş seküler. Müthiş bir dindarlık yok ama devletin kilisesi var. Devlet Calvinist bir yapıya

sahip. Dolayısıyla o inancın dışında, mesela Danimarka'da şehir planlamasında, farklı inançların mezarlıkları olmasına imkân verilmez. Farklı inançların cenazeleri başka ülkelerde Almanya'da, Hollanda'da, kaynak ülkelerde Türkiye'de vs. oralarda defnedilir.

DİYANET SON DÖNEMDE DAHA GÖRÜNÜR

Diyanet'in hayatımızda giderek daha etkin bir yere mi geliyor?

Evet, çünkü son dönemlerde gittikçe daha görünür hale gelen bir kurum, Diyanet.

Bu bilinçli yapılan bir şey mi?

Muhtemelen. Türkiye'deki siyasal kültürde, siyasal iktidarlar belirli bir çoğunluğu temsil ettikleri vehmine kapıldıklarında, o toplum için mutlak doğruyu sağlayabileceklerini, hatta sağlamaları gerektiği düşünüyorlar. Bir misyon olarak... 1930'lara baktığımızda öyle mesela. Cumhuriyet'in kurucularında böyle bir ülkücü ruh mevcut. İşin ilginç tarafı 2000'lere baktığımızda da aynı şeyleri görüyoruz. 180 derece farklı içerik ama aynı ruh, aynı yöntemler; hukuku kullanmak, kurumları kullanmak, siyasaları uygulamak. 2000'lerden itibaren daha muhafazakâr bir toplum oluşturmak, daha dindar bir gençlik yetiştirmek gibi hayalleri var. Toplum için bir tahayyülü var, Erdoğan ve siyasal kadrolarının. Dolayısıyla bu çerçevede bir yapı kurmaya çalışıyorlar. Diyanet de, Cumhuriyetin kuruluşunda olduğu gibi, yine bu yapının en önemli taşlarından bir tanesi. Hele ki şimdi ki sosyal medyayla vs. ile görünürlük çok daha artmış durumda. Diyanetin televizyon kanalı var, sosyal medya oldukça yoğun kullanılıyor vs.

Bunlar sizin tarifinizle Türkiye'deki laiklik anlayışına uygun şeyler mi?

İslamiyet çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı gibi bir kurumun devlet mekanizmasında bulunmasını laikliğe aykırı görmüyorum. Neden? Çünkü ruhban sınıfının olmadığı bir anlayıştan uygulamadan söz ediyoruz. Yani kiliseye benzer bir kurum olmadığı için, bir şekilde bir hizmet olarak dinin de sunulması lazım. Kamu hizmeti dediğimiz ne? Günlük ortak ihtiyaçlar. Bunlar çerçevesinde sağlık, eğitim gibi, din de bir hizmet konusu. Burada tek bir sorun var. Benim derdim, tekel olmaması gerektiği. Yalnız ve yalnız Diyanet İşleri Başkanlığı gibi bir kurum olmamalı, burada bir pazar söz konusu. Pazarda herkesin kendi istediğini alabileceği alternatif kurumlar olmalı. Sivil toplum da kendi kurumlarını kurabilmeli. Mesela farklı bir anlayış, diyelim ki Aleviler Diyanet benzeri bir kurum kurma ihtiyacı görüyorlarsa kurmalı. Başka İslam anlayışları başka benzer kurumlar kurmak istiyorlarsa olmalı. Tekel olmamalı. Tekel olduğu andan itibaren bir endoktrinasyon aracı oluyor, yani bir şekilde inancı dikte etmiş oluyor. Devletin belirli bir İslam ve din anlayışı oluşmuş 1920'lerden itibaren, bunu adım adım geliştirmiş. Diyanetin görevlerinden bir tanesi İslam dini hakkında bilgi vermektir. Bu bilgi verme görevini yerine getirirken bir takım referanslar kullanıyor. Kullandığı referanslar çerçevesinde de dinsel bir bilgi üretilmiş oluyor. O dinsel bilgi de devletin din ideolojisi aslında.

Diyanet cemevlerinin bile, dini statüsünün kabul edilmemesi gerektiğini söyledi...

Belirli bir din anlayışı çerçevesinde konuştuğu için. Senelerdir cemevi konusunda en büyük problemin, bunu Diyanet'e sormak olduğu kanaatindeyim. Diyanet'e sorulduğunda çok doğal olarak, Diyanet kendi Sünni Halefi anlayışına göre bunu bir kurum olarak kabul etmeyecektir. Buradaki problem siyasi iradenin. Siyasi irade arzu ediyorsa bunu rahatlıkla çözebilir. Burada yokuşa sürme iradesi görülüyor siyasi iradede.

Niye son dönemde sizce bu kadar 'garip' görüşler, fetvalar yayınlıyor diyanet? Nişanlıyla el ele tutuşma, babanın kıza...

Baba ve kız meselesi gerçekten çok rahatsız edici. Orada hem ahlaken, hem hukuken, her açıdan çok problemleri bir görüş ifade ediliyor. Bunun dışında da diyanet bu iktidar tarafından bir tür Hıristiyanlıktaki Kilise kurumu gibi kullanmaya başlandı. Hapishanelerde, hastanelerde vs hizmet verme, topluma bir yön verme... Nasıl 1930'larda bir toplum mühendisliği yapılmışsa, şimdi de siyasi iktidar tarafından bir toplum mühendisliği yapılmaya çalışılıyor. Diyanetin bu kadar hayatımızda yer alması bir toplum mühendisliği. 1930'larda diyanet bunu bir anlamda sağlamak için kurulmuş kurumlardan biri. Şimdi de aynı kurum bunu farklı bir şekilde yapılandırmak için kullanılıyor. İktidarın en önemli ideolojik araçlarından bir tanesi. Gayet, 'Althusserian' bir anlamda söylüyorum bunu. Althusser'in devletin ideolojik araçlarından biri diyanet, bütün cumhuriyet tarihi boyunca en önemlilerinden...

Bizden başka, idari yapısında diyanet gibi bir kurum barındıran başka ülke var mı?

Balkan ülkelerinde var.

Onlar da bizden mi almış?

Pek çoğunda örnek yapı olarak alınmıştır. Mısır'da var ama oradaki dengeler daha farklı.

CUMA GENELGESİ, DİN ÖZGÜRLÜĞÜDÜR

Cuma genelgesi çıktı. Bir kısım insan "Bu laikliğe aykırı" diyor. Sizce de aykırı mı?

Bence hayır. Din özgürlüğü çerçevesinde değerlendirmek gerek... Laikliğin akla kara şeklinde bir tanımı yoktur demiştim. 12 ile 1 buçuk arasında ögle tatilini yapmak değiştirilemeyecek şeyler değildir. Bütün sorun herhangi bir şeyi zorunlu kılmaya gelip dayanıyor. Cumhuriyetin kurucularının belirli ritüelleri biraz da engellemek için belirli saatleri kurgulamasıyla, şimdiki yapının, herkesi cumaya gitmeye sevk etmek üzere onu yapması aynı şey. Öyle bir düzenleme yapmak lazım ki onu tercih eden onu yapsın, diğerini tercih eden diğerini... Yine aynı zorlama... Tekleştirme çabası, herkesin aynı tornadan çıkma gereği bir kez daha tekrarlanmış oluyor. Nasıl o 'laikçi' diyeceğim politikalar özgürlükler bağlamında son derece problemliyse bu da aynı derece problemlidir. Ama başlı başına bu saatlerin belirli ritüellere göre ayarlanması değil sorun. Bir zihniyetin herkes tarafından benimsenmesi için bir şeyin aracı olması.

Geçenlerde bir tartışma vardı; hakimın başının kapalı olması laikliğe aykırı mıdır?

Bence değildir.

Diyorlar ki "Ama o kadar keskin bölündük ki modern bir bayan geldiğinde o hakimın tarafsız olması mümkün mü?"

Çok problemleri bir alandan söz ediyoruz. Çok doğru, korkunç bir kutuplaşma var ama herkes ancak kendisine bir takım şeyler battığında fark ediyor bir takım sorunları. Mühim olan bu işi, ilkeler bazında ele alabilmek. Siz bunu özgürlükler bazında ele alıp buna göre kendinizi toplumsal anlamda terbiye edebiliyorsanız, sorun kalkmayacaktır. Ama zaten sorun "Benim doğrum yalnızca doğru" anlayışından kaynaklanıyor. Ne zaman ki, özellikle siyasi iktidarı elde tutanlar, bir tek kendilerinin doğrusunun doğru olduğu kanaatindeler, başka her şeyin ezilebileceği kanaatindeler sorun var demektir. O zaman çok ciddi otoriteryen bir rejim var

demektir. Ne yazık ki bu ülkenin kaderi çok istisnai zamanlar dışında o otoriteryen anlayıştan, nasibini almak...

DİYANETİ KALDIRMAK GERÇEKÇİ DEĞİL

Diyanete ayrılan bütçedeki pay da her yıl artıyor...

Artmıyor aslında. Orada görünen aslında din görevlilerinin maaşlarıdır. Gerçekten en geniş örgüte sahip yapılardan biri Diyanet Türkiye Cumhuriyet'nde. "Diyanet kalksın" deniliyor ya, çok gerçekçi bir şey değil, hiçbir şekilde. Siyasal yelpazenin neresinde olursa olsun, benim kanaatim, bir siyasi partinin, iktidara geldiği andan itibaren, Diyaneti kaldırmak gibi bir çabaya girmeyeceği. Çok imkan sağlıyor siyasi iktidara zira.

HDP'nin seçim bildirgesinde vardı.

Eee HDP iktidara gelmedi. İktidara geldiğinde görürdük... Asıl çok sorunlu olan başka bir şey var: Yürürlükteki Siyasi Partiler Kanunu gereği, diyanet kurumunun kaldırılmasını savunmak, programında içermek, bir siyasi partinin kapatılma gerekçelerinden biridir. Asıl ilk iş o hükmün kaldırılması lazım demokrat bir adım için.

Yani HDP'nin seçim bildirgesi bir kapatılma gerekçesiydi?

O dille koymadılar.

ASLINDA HİÇ LAİK OLMADIK

E hocam biz hiç laik olmamışız ki...

Evet kastettiğinizi düşündüğüm anlamda hiç olmadık. Onun için seküler kelimesini kullanmayı tercih ediyorum. Özgürlükler rejimi çerçevesinde bakarsak hiçbir zaman bir din-vicdan özgürlüğü gerçek anlamda olmadı. Çünkü din ve vicdan özgürlüğü, sekülerlik dediğin, inanmak kadar inanmamayı da içerir. Oysa bizdeki uygulamada yalnızca kendi doğru bildiğim gibi olsun var.

"Artık Diyanetin hayatımızda bu kadar yer tutması yeni bir toplum mühendisliği" diyorsunuz. Şu da öyle değil mi, tek elden gidiyor ya cuma hutbeleri...

Öyleydi. Orada farklı bir uygulamaya gidildi. Yerelde yapılıyor, yerel kurullar var, oralarda yazılıyor. Eskiden olduğu gibi bütün camilere tek bir hutbe gönderilmiyor. Konular teklif ediliyor. O konular çerçevesinde herkes kendi yerel birim koşullarına göre yazıyor. Hutbeler ilginç şeylerdir. 70'lerde bir sene çok fazla mercimek üretimi olmuş. Silolardan kaldırılması lazım, Diyanet diyor ki "Mercimek yemek son derece faydalıdır. Herkesin mercimek yemesi lazım."

Üzerine doktora tezi yazmış, Diyaneti araştırmış birisi olarak "Laikliğe bu da aykırı artık" dediğiniz hiçbir şey olmadı mı bugüne kadar? Hep böyle mi bakıyorsunuz hadiseye?

Tek sesli olmak benim için başlı başına bir sorun. Bir toplum çok farklı gruplardan oluşur, farklı ihtiyaçlara cevap verecek mekanizmalar gerekir. Din konusunda da bu şekilde.

O nasıl olacak hocam? Cemaatlere bölünmek gibi bir şeyden söz ediyorsunuz?

Toplumsal bir olguyu sanki yokmuş gibi bahsetmek bu. 1920'lerde tekke ve zaviyeler kapatıldı, tamamiyle ortadan mı kalktı? Hiçbir zaman. Zaten bu toplumun çok ciddi

damarlarındandır bu yapılar. Ayrıca ben bu yapıların herhangi bir şekilde sorun olduğu kanaatinde değilim. Kültürünün bir parçasıdır. Dolayısıyla da önemli bir takım kurumlardır bunlar. Devlet bunları ancak kamu düzeninin bozulması çerçevesinde, ya da şiddete sebebiyet gibi nedenlerle bunları kontrol edebilir. Devletin de bunları sağlayacak her türlü aracı var. Bunu yapmıyorsa orada farklı mülahazalar devreye giriyor demektir. Ne yazık ki din-toplum-devlet ilişkileri riyakarlığın çok olduğu bir alan. Herkes işine geldiğince bunları yürütmeye çalışıyor. Dolayısıyla çok ciddi suistimallere neden oluyor. Toplumsal bir yapı içinde gerçekten özgürlükler rejimi varsa bu sorun olmaz.

Özgürlüklerimiz kısıtlandığı için mi diyanet hayatımızda daha çok öne çıkıyor?

Türkiye hiçbir zaman özgürlükler rejiminin geçerli olduğu bir ülke değildi. Her zaman bir takım kontrollerin olduğu, siyasi iktidarı kim yürütüyorsa onların doğruları çerçevesindeki kısıtların olduğu bir yapı. 1961 Anayasası gerçekten özgürlükçü bir anayasadır ama yaşama süresi aşağı yukarı 10 senedir. Hiçbir zaman Türkiye Cumhuriyeti'nde siyasi düzen çerçevesinde bir özgürlükler ortamı olduğu, toplumun da buna sahip çıktığı, talep ettiği bir ortam olduğu kanaatinde değilim. Aslında 1923'ten itibaren işin problemine bu gözle bakmak lazım bence. Kimi dönemlerde daha ağır, kimi dönemlerde daha hafif; ama özgürlüklerin sürekli olarak kısıtlı olduğu bir takım siyasi iktidarların bulunduğu yapılardan bahsediyoruz. Çok ciddi problem de insanların bunları ilkeler bazında savunmak yerine, kendi işine geldiğinde savunup, şikâyet edip, öbür zamanlarda da işine geldiğince kullanmasında. Her birimizin çuvaldızı aslında kendimize batırması gerekir. Demokratlık kolay bir şey değil. Önemli olan insanın kendini terbiye edebilmesi; kendine tanıdığı hakları özgürlükleri, başkasına ne kadar tanıyabiliyor, onu görebilmesi. Bu da çok zor bir şey. Bir görüşü paylaşmak zorunda değilsiniz ama o görüşü paylaşmıyorum diye onu ezme, yok etme, öldürme, ortadan kaldırmaya çalışmak sorunun merkezi zaten. Bence şu anki siyasi iktidarın uygulamaları çok problemlidir. Ama son tahlilde bir sivil seçim sonucunda gelmiş bir yapı. Demokratik tercihler çerçevesinde kurulmuş bir siyasi iktidar. Uygulamalarını paylaşsam da, diyelim ki, Allah göstermesin ama, bu ülkenin siyasi tarihinde çok gördük, askeri bir müdahale olsa, herkesten önce sivil siyasi iktidarı savunan ben olurum. Çünkü ben sivil bir iradenin iktidarda olması gerektiği kanaatindeyim. Fikrini paylaşmam ama sivil olması önceliğim. O insanların hiçbir görüşünü, uygulamasını, yaşam tarzını paylaşsam da benim kadar onun varlığını savunmaktan başka çıkar yol olmadığı kanaatindeyim.

Yetmez ama evet!

'Yetmez ama evet'çilerdendim, evet...

Şimdi en çok suçlananlar da onlar...

Diyorum ya demokrat olmak kolay değil, bu ülkede.

Niyeyse bütün ihale onların üstüne kaldı.

Her zaman bir günah keçisi bulmaya çalışmak en kolay yöntem.

Demin fetvayı konuşurken "Bu toplum mühendisliği" dediniz. O zaman giderek daha görünür ve daha 'tutucu' hale gelen fetvaları verecek insanlar bilerek mi atanıyor? Daha tutucu olsun diye... Öyle mi?

Bunlar zor sorular çünkü mutlaka her şeyin böyle saat gibi kurulması şart değil. Pek çok şey birbirini etkiler. Sen bir durumu başlatırsın ama o birçok farklı dinamikle yayıla yayıla devam eder. Eğer toplumda dini kuralları daha da önemli bir referans haline getirmeye çalışıyorsanız tabii ki ona uygun aktörleri de seçersiniz. Belirli bir toplumsal yapıyı dönüştürmeye çabalayan bir anlayışı yansıtıyor bütün bunlar.

Bizim bunlardan bu kadar haberdar olmamız, iletişim çağında yaşamamızla da mı alakalı?

Kesinlikle.

Belki eskiden de bu ‘fetvalar’ veriliyordu ama, o zaman Diyanet’in internet sitesi yoktu da anında da görülmüyordu vs.

Yok sadece öyle değil. Son tahlilde siyasi iktidarla da çok alakalı bunlar. Ha bu arada, fetva sözcüğü yakınlarda kullanılmaya başlandı. Daha önce hep kullanılan ‘toplumu dini konularda bilgilendirmek’ idi. Fetva yakın dönemin dili. Devletin dini yorumunu yayan, meşrulaştıran bir anlayış olduğu aşikâr. Tamam belirli bir amaçla bir kurumu kurarsınız, fakat o kurumun tam o amaca uygun çalışacağını beklemek de mümkün değildir, çünkü kurumlar kendi dinamikleri olan organizmalardır. İçinde çalışanlardan oluşan ve onların çabalarıyla da belirli ürünleri ortaya koyan yapılardır. Özellikle 1920’ler, 30’lar için yapmayı çok istediğim ama bir türlü vakit bulamadığım bir çalışma vardır. Diyanet İşleri Başkanlarının, Diyanet İşleri Başkanı olarak kullandıkları dil, verdikleri demeçler vs ile kendi akademik işleri ne kadar bağdaşiyor, yani ilmi çalışmalarıyla devlet görevlisi olarak yaptıkları ne kadar uyuyor. Bunun çalışılması ilginç olur. Seneler içinde belirli bir misyon verilmiş olsa da Diyanet’e, daha farklı dinamiklerle de çalıştığını söyleyebiliriz. Tamam bir takım dönemlerde, özellikle darbe dönemlerinde iktidarların sesi olarak kullanıldığı da hiçbir zaman reddedilmez. Ama doğru, son dönemlerde, 2000’lerde çok daha görünür oldu. Evet, sosyal medyaya ve teknik imkânlarla bağlı... Onun ötesinde de değişen Türkiye’nin vizyonlarıyla da bağlantısı var. Mesela Davutoğlu’nun vizyonu çerçevesinde, şu uluslararası planda Türkiye’nin çok daha aktif olması meseleleri var ya, o çerçevede Diyanet’in ve başka kurumların Kafkaslar’da, Balkanlar’da daha aktif olduğunu görüyoruz. Bu da bu kurumların devlet tarafından uzantıları olarak kullanılmasının bir parçası.

GİTTİKÇE OTORİTERLEŞEN BİR ORTAMDA OLMAK ÇOK ENDİŞE VERİCİ

Hem Anayasa, hem idare hukuku çalışıp, Diyanet çalışıp, sosyoloji çalışıp endişe ediyor musunuz; “Bir gün İran olacağız” diye?

Hayır. Ayrıca İran’ın özgürlükler bakımından çok daha farklı bir ortamı olduğu kanaatindeyim. Çok klişe bir laf, “İran olmak”. “Daha muhafazakârlaşır mı Türkiye?” korkusu, hayır, daha muhafazakârlaşmak değil benim dehşetim, referansı ister dini olsun, ister olmasın, özgürlüklerin bu kadar kısıtlandığı bir ortamda yaşamak. Çok boğucu. Ama bu şu döneme mahsus bir şey değil. Daha öncesinde de aynı şekilde. Bugün gittikçe daha otoriterleşen, özgürlüklerin daha kısıtlandığı bir ortam içerisinde olduğumuzu görüyorum ve bu beni çok endişelendiriyor. Ama geçmiş ideal bir durumdu denecek bir durum da yok. Ne yazık ki Türkiye bu anlayışların çok geçerli olduğu bir ülke...

Bir çıkış yolu var mı?

Bu çok zor bir soru. Valla şu anda o özgürlük ortamının sağlanabileceğine dair hiçbir işaret yok. Ama benim korkum, bu iktidarla bağlantılı bir durum değil. Bu iktidar gitsin, ardından

çok aydınlık bir şey gelecek... Soru işareti. Bizim her birimizin toplumsal olarak, özgürlükler bağlamında bir edep adap kazanma sürecinden geçmesi şart. Nasıl geçeceksek o da...

BİR 'TOPLUMSAL RESET' LAZIM

Eğitimle...

Evet, son tahlilde eğitim çok çok önemli. Ama eleştirel düşünceyi sağlayacak, o özgürlükleri oluşturacak bir eğitim sağlamak lazım. Bugüne kadar hiçbir zaman olmadı bu ülkede o eğitim. Evet, şimdi eğitimden şikayet ediyoruz, zorunlu din dersleri diyoruz... Ama daha öncesinde de özgür, eleştirel bireyi yetiştirecek bir eğitim kurumu anlayışı olmadı. Ailelerimizi düşünün, toplumsal yapı içinde, sonunda öyle daha genç olanların bastırıldığı bir anlayıştan geliyoruz. Bunların dönüşmesi çok çok zor. İmkansız mı, hiçbir şey imkansız değil ama zor.

Zorunlu din dersi de mi?

Problemlili bir alan. Ben hiçbir şeyin zorunlu olmaması gerektiği kanaatindeyim.

Benim zamanında isteyen girmiyordu din dersine...

O da dertli bir uygulama. Toplumsal baskıları da düşünmek lazım. 47'den sonra din dersleri konulduğunda ilk önce isteyenler dilekçe verip alıyor. Ardından istemeyenler dilekçe veriyor. Her birinde bunların bir takım toplumsal baskılar olacaktır. Din dersinden muaf ediliyor insanlar ama üniversite giriş imtihanında ağırlıklı olarak oradan soruyor. Sen o insanları çok ciddi bir şekilde dezavantajlı bir durumda bırakıyorsun. Bu konularda mücadelenin verilmesi lazım, yeniden yapılanma lazım... Su anki iktidar gidecek de apaydınlık bir şey gelecek değil. Bence 'toplumsal reset' in yapılması lazım.

BAŞKANLIK SİSTEMİ DİKTATÖRLÜK GETİRİR

Bir idare hukukçusu olarak başkanlık sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Başkanlık sistemi zaten başlı başına dertli bir sistemdir. ABD dışında başkanlık sisteminin sağlıklı olarak uygulandığı hemen hemen hiçbir ülke yoktur. Güney Amerika ülkeleri ortada. Türkiye'nin siyasi kültürü çerçevesinde, başkanlık sisteminin diktatörlükten başka bir şey ifade etmeyeceği kanaatindeyim.

Hep Atatürk dönemi örnek gösteriyorlar ya...

Onu da eleştiriyorum zaten. Sorun 2002'de başlamadı, her zaman var olan problemler... Onun için toplumsal olarak bir reset gerekiyor.

Niye başkanlık sisteminin bir diktatörlük getireceğini düşünüyorsunuz?

Çünkü kontrol mekanizmalarının ciddi bir şekilde yok olacağını ve tek kişinin inisiyatifinin kalacağını düşünüyorum.

Bizim siyasal kültürümüz...

Bunu üretecektir. Evet. Eğer hasbelkader, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Erdoğan değil de diğer adaylardan biri kazansaydı, başkanlık sistemi tartışması mı olurdu? Olmayacaktı. Bir şekilde Erdoğan başkan olmak istediği için başkanlık sistemi tartışılıyor. Türk tipi başkanlık sistemi demek, aslında onun başkan olup bir şekilde engel olarak gördüğü bir takım mekanizmaları ortadan kaldırabilmesi için bir araç olarak görülüyor. Zaten gittikçe kararın bir

ortamda, özgürlükler açısından, gittikçe boğucu hale gelen bir ortamda bunun tamamıyla kişiye göre bir yapı olacağı kanaatindeyim.

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/armagan-caglayan/diyanet-toplum-muhendisligi-yapiyor-1498724/>